

حرکات داخلی جمعیت ایران با تأکید بر مهاجرت روستایی

● دکتر حسین آسایش
● قسمت سوم

■ پیامدهای مهاجرت

(۱) مهاجرت از دیدگاه اقتصادی

بررسی مهاجرت از دیدگاه اقتصادی، مقوله بسیار گسترده‌ای است که نیاز به بحث فراوان دارد. ولی در اینجا به صورت گذرا مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. این نوع مهاجرت در معنای خرد کلمه به منظور بهبود جایگاه و موقعیت اقتصادی انجام می‌گیرد و به معنای وسیع کلمه، مهاجرت به منظور هماهنگی جمعیت با دگرگونیهای اقتصادی و اجتماعی انجام می‌گیرد. البته باید اضافه نمود که مفهوم اقتصادی مهاجرت در مناطق مختلف مبدأ و مقصد متفاوت است و تا اندازه زیادی به مقیاس مهاجرت، انتخاب مهاجرت و نوع مهاجرت (یعنی با خانواده یا تنها) بستگی دارد. در اینجا کشور ایران به عنوان یک نمونه شایان ذکر است. مهاجرت بین نقاط روستایی و شهری در ایران، مسایل جدی اقتصادی و اجتماعی در هر دو نقطه مبدأ و مقصد به وجود آورده است. نقاط روستایی درصد

زیادی از جمعیت جوان خود را از دست داده است (۲۸ درصد مهاجران وارد شده طی ۱۰ سال (سال ۱۳۶۵ تا ۱۳۷۵) در سنین ۲۰ تا ۲۹ ساله بوده‌اند. (جدول شماره ۱۱)) به دنبال آن کمبود نیروی انسانی به چشم می‌خورد که بتواند عملکردهای تولیدی یا سایر عملکردهای جامعه روستایی را به دنبال داشته باشد که خود موجب نگرانی فراوان در آن نقاط شده است و به موازات آن نقاط بزرگ شهری و در رأس آن تهران بزرگ با مسائل جدی به خاطر سیل مداوم مهاجرت روستایی هستند که وخامت محیط، آلودگی هوا، آلودگی آب، آلودگی به خاطر سروصدا و مسائل مربوط به دیگر موارد از جمله مسکن و تراکم از اهم آنها می‌باشد. البته به نظر بیشتر جمعیت شناسان و اقتصاددانان، مهاجرت گرچه مسائل مربوط به بیکاری و کمبود مشاغل در نقاط روستایی را تا اندازه‌ای حل می‌نماید، ولی بروز مسائل و مشکلات شهری را اجتناب ناپذیر می‌سازد.

بزرگترین مشکل مهاجران در شهرها بیکاری است. گروههایی از مهاجران پس از رسیدن به شهرها ناگزیر به شغل‌های کاذب روی می‌آورند. درآمد کم آنان، عدم آشنایی به زندگی شهری و مشاغل شهری (صنعتی جدید) برای آنان و جامعه شهری که ناگزیر باید آنان را تغذیه کند، دشواریهایی پدید می‌آورد. همچنین، مشکلات مربوط به تهیه مسکن و حتی سکونت در آن، بویژه در آبادیها را نیز باید اضافه کرد که مهاجران را ناگزیر به حاشیه نشینی شهرها می‌کند که مقوله‌ای دردآور است.

(۲) مهاجرت از دیدگاه اجتماعی

از دیدگاه اجتماعی مهاجرت نیز این واقعیت ثابت شده که زندگی اجتماعی در هر دو منطقه مبدأ و مقصد ضرر و زیان می‌بیند. چون مهاجرت توسط جوانان کمتر از ۴۰ سال انجام می‌گیرد که این خود، یک نوع عدم توازن از نقطه نظر سن یا جنس - سن روی هرم سنی جمعیت نقاط مبدأ و مقصد به

جدول شماره (۱۰): رتبه‌بندی استانهای کشور از نظر مهاجرفرستی و مهاجربدیری بر مبنای اطلاعات سال ۱۳۷۵

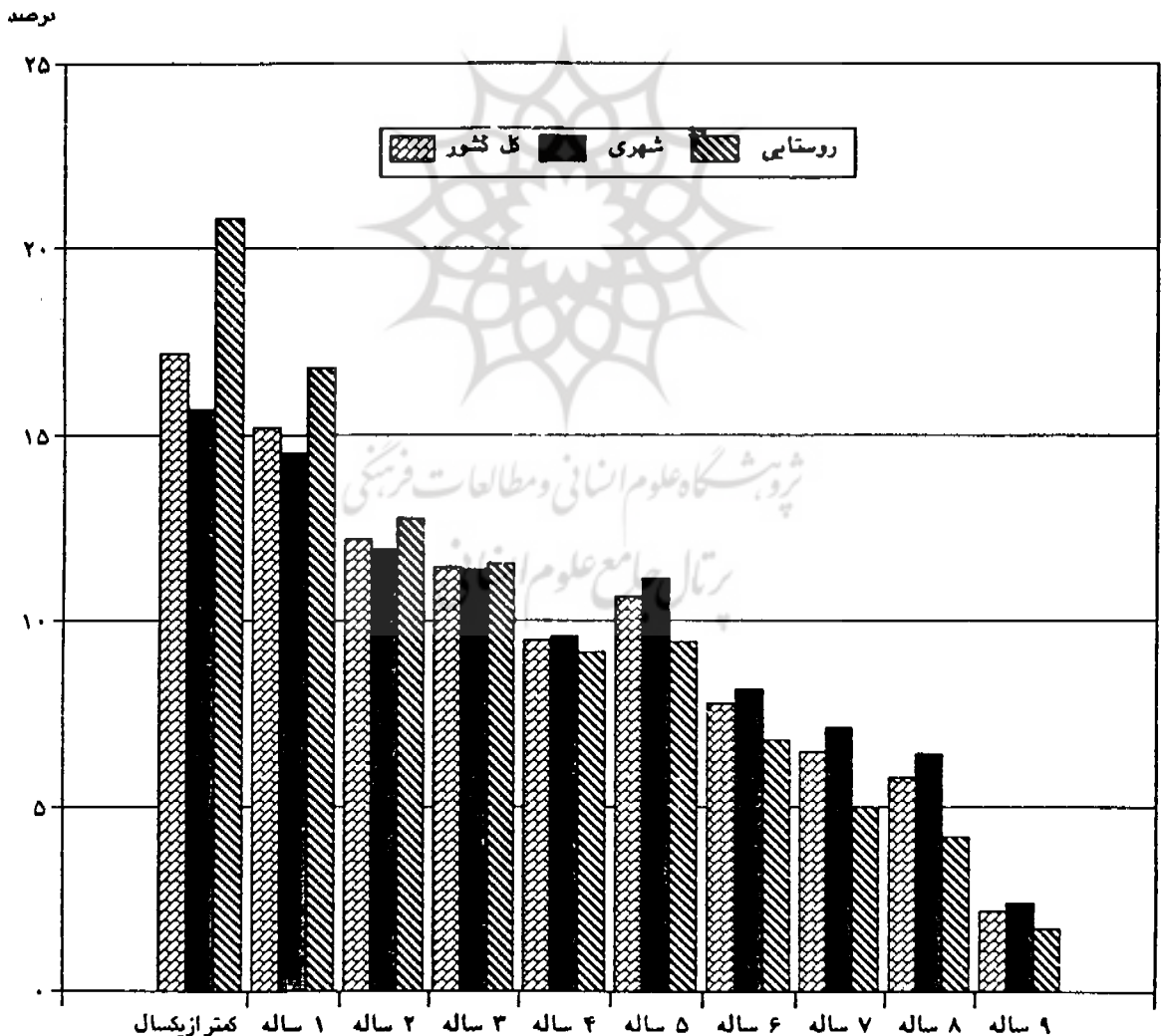
رتبه استانهای مهاجربدیر	رتبه استانهای مهاجرفرست	درصدخالص مهاجرت به کل جمعیت	جمعیت استان	موازنه مهاجرت	مهاجران خارج شده	مهاجران وارد شده	استان
-	۷	۲/۵	۳۳۲۵۵۴۰	-۸۵۴۵۹	۴۲۷۷۵۲	۳۴۲۲۹۳	آذربایجان شرقی
۷	-	+۰/۴	۲۴۹۶۳۲۰	+۹۴۹۷	۳۴۴۹۱۱	۳۶۵۴۰۸	آذربایجان غربی
-	۴	۳/۳	۱۱۶۸۰۱۱	-۳۸۷۵۰	۱۵۹۵۵۱	۱۲۰۸۰۱	اردبیل
۵	-	+۲/۳	۳۹۲۳۲۵۵	+۹۰۷۸۹	۵۰۰۸۵۱	۵۹۱۶۴۰	اصفهان
-	۱۱	۰/۹۴	۴۸۷۸۸۶	-۴۵۹۳	۹۹۵۷۶	۹۴۹۸۳	ایلام
-	۱	۵/۰	۷۴۳۶۷۵	-۳۷۴۲۳	۱۶۲۲۶۷۰	۱۰۲۲۲۹	بوشهر
۳	-	+۳/۸۴	۱۱۱۷۶۲۳۹	+۴۲۹۸۹۴	۹۱۷۰۱	۵۹۶۹۸	تهران
-	۲	۴/۲	۷۶۱۱۶۸	-۳۲۰۰۳	۸۱۰۲۹۰	۸۱۹۶۴۷	چهارمحال
۹	-	+۰/۱	۶۰۴۷۶۶۱	+۹۳۵۷	۷۳۹۰۳۸	۸۴۱۷۱۰	خراسان
۴	-	+۲/۷	۳۷۴۶۶۷۷۲	+۱۰۲۶۷۲	۱۲۲۶۳۶	۸۹۷۵۵	خوزستان
-	۵	۳/۱	۱۰۳۶۸۷۳	-۳۲۸۸۱	۷۴۹۷۴	۹۴۲۹۰	زنجان
۲	-	+۳/۸۵	۵۰۱۴۴۷	+۱۹۳۱۶	۱۹۵۳۸۸	۱۸۹۵۰۱	سمنان
-	۱۶	۰/۳	۱۷۲۲۵۷۹	-۵۸۸۷	۴۸۶۲۷۴	۴۰۸۲۳۷	سیستان
-	۹	۲/۱	۳۸۱۷۰۳۶	-۷۸۰۳۷	۷۰۳۸۷	۱۳۷۲۱۸	فارس
۱	-	+۷/۸	۸۵۳۰۴۴	+۶۶۸۳۱	۲۷۰۹۱۵	۱۳۷۲۱۸	قم
-	۱۰	۲/۰	۱۳۴۶۳۸۳	-۲۷۰۰۶	۲۲۲۹۰۲۰	۲۴۳۹۰۹	کردستان
۸	-	+۰/۲	۲۰۰۴۳۲۸	+۴۰۴۴	۲۸۹۲۱۵	۲۳۳۰۶۴	کرمان
-	۸	۲/۴	۱۷۷۸۵۹۶	-۴۲۸۲۸	۹۱۰۶۰	۲۴۶۳۸۷	کرمانشاه
-	۱۲	۰/۹۲	۵۴۴۳۵۶	-۵۰۱۳	۳۱۱۷۹۲	۸۶۰۴۷	کهگیلویه
-	۱۳	۰/۷	۲۲۴۱۸۹۶	-۱۵۷۰۸	۱۹۶۶۱۶	۲۹۶۰۸۴	گیلان
-	۳	۳/۶	۱۵۸۴۴۳۴	-۵۷۱۹۶	۵۲۰۳۱۸	۱۳۹۴۲۰	لرستان
-	۱۴	۰/۶	۴۰۲۸۲۹۶	-۲۴۴۶۹	۱۹۱۳۱۳	۴۹۵۸۴۹	مازندران
-	۱۵	۰/۴	۱۲۲۸۸۱۲	-۴۷۵۳	۱۲۲۶۴۷	۱۸۶۵۶۰	مرکزی
-	۱۷	۰/۲	۱۰۶۲۱۵۵	-۲۷۱۷	۲۳۷۵۶۴	۱۱۹۹۳۰	هرمزگان
-	۶	۲/۶	۱۶۷۷۹۵۷	-۴۲۹۷۴	۷۸۵۵۴	۱۹۴۵۹۰	همدان
۶	-	+۲/۱	۷۵۰۷۶۹	+۱۶۲۰۰		۹۴۷۵۴	یزد

وجود می‌آورد. نتایج بررسیها در این زمینه نشان می‌دهد که به خاطر وقوع مهاجرت، روابط اجتماعی خانوار نیز دگرگون می‌شود. مثلاً در نقاط روستایی که مردان به طور کوتاه‌مدت یا بلندمدت مهاجرت می‌کنند، رفتار زنان تا اندازه زیادی دگرگون می‌شود. بدین معنی که نقش مهمتری در ارتباط با تصمیم‌گیریهای خانوار ایفا می‌کنند. همچنین نسبت وقوع طلاق در خانوارهایی که مردان آنها به طور کوتاه مدت یا بلندمدت اقدام به

مهاجرت کرده‌اند در کشورهای رو به توسعه فراوان شده است و در پاره‌ای موارد، موجب از هم پاشیدگی خانوارها شده است. گرچه مهاجرت دارای جنبه‌های مثبت فراوان است، ولی از نظر اجتماعی، روی نکات و جنبه‌های منفی آن بیشتر تأکید شده است. ولی هنوز بسیاری از جمعیت‌شناسان و علمای اجتماعی سعی می‌کنند بر اساس تئوری معروف "جاذبه و دافعه" بررسیهای خود را در زمینه مهاجرت گسترش دهند. در تجزیه و

تحلیل علل مهاجرت مبتنی بر اصول "جاذبه و دافعه" بررسیهای خود را در زمینه مهاجرت گسترش دهند. در تجزیه و تحلیل علل مهاجرت مبتنی بر اصول "جاذبه و دافعه"، عوامل اقتصادی منبع اصلی تحرک مردم به حساب می‌آید. در یک حالت کلی و مقایسه‌ای می‌توان گفت، اثرات اجتماعی مهاجرت به مراتب از اثرات اقتصادی آن مهمتر است و نخستین اثر حاشیه‌نشینی در اطراف شهرها، جدایی مکانی است. به طوری

نمودار ۴ - توزیع مهاجران واردشده طی ۱۰ سال قبل از سرشماری ۱۳۷۵ به نقاط شهری و روستایی کشور بر حسب مدت اقامت در محل سرشماری

جدول شماره (۱۱): مهاجران وارد شده طی ۱۰ سال گذشته بر حسب جنس، سن و آخرین محل اقامت قبلی

شهرستان محل اقامت فعلی اظهار شده	خارج از کشور	شهرستانهای سایر استانها		سروشماري		شهرستان محل سروشماری		جمع	جنس و سن
		آبادی	شهر	آبادی	شهر	آبادی	شهر		
۱۱۶۸۹	۱۰۰۶۱۷	۱۱۴۰۵۲	۵۷۵۶۹۱	۱۲۱۸۵۳	۵۲۴۲۹۱	۷۰۷۱۹۰	۴۴۰۷۱۲	۲۵۹۶۰۹۵	مردوزن
۵۲۲	۳۷۸۵	۲۷۹۴	۱۸۷۲۱	۶۸۶۵	۳۲۱۲۵	۴۴۲۸۹	۳۴۱۹۱	۱۵۵۲۹۲	۰-۴ ساله
۱۲۷۱	۱۴۴۶۲	۱۳۳۸۸	۴۵۵۷۱	۱۷۰۶۷	۷۵۴۴۱	۹۸۷۹۵	۶۸۳۷۰	۳۳۴۳۶۵	۵-۹ ساله
۱۲۰۱	۱۴۴۴۱	۱۳۷۱۷	۴۴۹۷۰	۱۶۹۷۵	۶۸۸۳۰	۱۲۱۰۵۳	۶۱۵۹۷	۳۳۳۷۸۴	۱۰-۱۴ ساله
۱۴۶۶	۱۲۸۱۰	۱۸۳۹۶	۷۶۶۱۶	۱۸۳۴۱	۵۵۸۵۸	۹۷۵۹۳	۴۳۸۸۳	۳۵۹۹۳	۱۵-۱۹ ساله
۳۷۶۵	۱۳۰۹۱	۴۳۱۴۳	۱۷۹۰۶۹	۱۹۰۷۶	۷۹۹۹۵	۹۱۶۴۴	۵۵۵۷۴	۴۶۵۳۵۷	۲۰-۲۴ ساله
۱۷۸۳	۱۱۷۳۸	۱۴۷۶۳	۱۰۵۷۴۱	۱۱۵۴۴	۷۱۵۳۴	۸۵۰۰۵	۵۶۷۰۷	۴۶۱۸۱۵	۲۵-۲۹ ساله
۹۱۷	۸۰۲۱	۷۸۲۶	۴۱۹۹۳	۹۱۵۵	۵۱۵۸۹	۵۳۳۹۶	۴۳۴۹۸	۲۱۷۳۹۵	۳۰-۳۴ ساله
۶۳۷	۵۷۹۶	۴۹۸۷	۳۳۷۴۱	۶۲۸۶	۴۴۵۷۰	۴۶۰۴۶	۲۹۲۷۷	۱۴۱۳۴۰	۳۵-۳۹ ساله
۳۷۹	۵۰۰۲	۳۱۱۴	۱۴۱۲۵	۳۸۸۳	۱۸۳۴۷	۲۲۰۰۴	۱۶۴۱۶	۷۳۱۱۹	۴۰-۴۴ ساله
۱۹۵	۴۳۱۲	۲۰۸۲	۷۳۶۸	۲۴۴۱	۹۸۴۲	۱۳۹۹۷	۹۰۳۵۵	۳۸۱۷۲	۴۵-۴۹ ساله
۱۴۲	۳۴۹۶	۱۵۴۸	۴۷۷۶	۱۶۴۵	۶۵۵۰	۹۶۲۰	۵۶۸۷	۳۳۴۶۴	۵۰-۵۴ ساله
۱۱۴	۱۵۵۲	۱۴۹۱	۴۳۲۸	۱۴۹۷	۵۱۱۴	۸۳۳۴	۴۳۶۲	۲۵۹۹۲	۵۵-۵۹ ساله
۹۶	۱۵۹۹	۱۴۹۴	۳۴۷۹	۱۵۴۰	۴۸۳۴	۹۱۰۹	۴۰۳۷	۲۶۱۸۸	۶۰-۶۴ ساله
۱۹۲	۲۶۶۳	۲۲۶۱	۵۵۰۹	۲۵۶۹	۸۵۰۰	۱۵۵۷۶	۶۸۸۲	۴۳۸۵۲	۶۵ ساله و بیشتر
۹	۳۹	۴۸	۳۸۴	۲۰	۲۷۲	۱۲۹	۱۹۶	۱۰۹۷	نامشخص

۷۵۰۸	۵۹۵۵۳	۶۹۷۸۶	۲۲۷۲۶۹	۶۵۱۵۸	۲۹۶۲۰۰	۳۳۸۴۸۷	۳۳۱۵۶۵	۱۵۰۵۵۲۶	مرد
۲۶۷	۱۹۹۷	۳۴۸۳	۹۷۲۷	۲۵۶۹	۱۶۴۶۰	۲۴۴۴۱	۱۷۷۵۰	۷۵۱۹۵	۰-۴ ساله
۶۵۷	۷۴۹۹	۶۹۰۲	۲۳۴۵۰	۸۶۸۳	۳۸۵۱۵	۵۰۴۱۷	۲۵۳۳۵	۱۷۱۳۵۸	۵-۹ ساله
۶۴۶	۷۷۴۸	۷۲۱۴	۲۳۳۱۶	۸۹۱۱	۲۵۸۴۶	۶۹۹۹۸	۳۴۰۰۳	۱۸۵۷۸۳	۱۰-۱۴ ساله
۹۸۵	۷۶۳۶	۱۲۷۰۴	۵۸۸۰۵	۱۳۳۵۰	۳۳۷۴۰	۴۸۳۶۶	۲۲۸۱۱	۱۹۵۴۶۲	۱۵-۱۹ ساله

F.9	TFVY	YV91	1FTY.	TTTD	Y110T	19TTF	1VT.A	ATTTT	19T0-29
YTT	T.O5	19PT	4101	19VV	1.9V9	11FTD	4909	YAT0T	19T0-24
11V	19PT	1.0A	F0F9	1YFT	D9F9	V10A	D70T	2V.A5	19T0-29
A.0	90T	VAT	TAT9	9.0.	TVF9	D11.	TTT.	1ATTT	19T0-04
F1	9FD	A1F	T1TT	ASD	Y91T	F91D	YDA9	1F9D.	19T0-09
DT	10V1	A9T	Y.9T	4T9	YV99	DT.A	YTF4	10T9.	19T0-94
9V	Y9	1T1A	T191	1TF9	FTAT	AS.0.	YDDA	24.TD	19T0-90
9		FY	TF9	1V	1VV	99	10T	AVT	19T0-90

سال هجتم / شماره 214-215

F1A1	F1.9F	YTF99	1FAFTT	D999D	YTA.91	TDV.T	2.91TV	1.9.099	رن
YDD	1VAA	TT1.	A99F	TT99	1099D	Y1TTA	19T91	V.0.9V	19T0-24
F1F	FAT	F9A9	Y1T1	AFAT	Y99T9	FATVA	TT1TD	19T9.0V	19T0-9
DDD	999T	9D.0T	Y190T	A.9F	TTAT	D1.0D	Y909T	10A.0T	19T0-14
F81	D1VT	D99T	1V811	V.99	Y111A	F919V	Y2.0.T	1T.0.01	19T0-19
FV0	FV.0T	F09T	Y.9.0.	9.0.F	Y91TT	9.0T.	YATF1	1099VA	19T0-24
DDF	F.9V	D9D1	19T1V1	YD1T	Y1.9T	F9191	YAT9.	1F9.99	19T0-29
YD1	YAS.	TT99	1FTTT	FY9V	Y19V1	Y9DFA	19TTD	9T1T1	19T0-24
YTA	YTTT	Y199	4T11	Y9D1	1TT1V	1991T	11999	0911A	19T0-29
1T9	19T9	1YD1	F9VT	1A0D	VTF9A	1.0TV9	FV0V	TFV9V	19T0-24
VA	1YTF	1.0T	Y819	119A	F199	FAT9	TFAT	Y1.09	19T0-29
FY	1.0TA	V9D	19D.	VFD	Y8.0.F	F01.	YTTV	1FTT1	19T0-04
DT	F.0.	FVV	1FAS	FTY	Y2.0.T	F919	1VVT	11.04	19T0-09
FT	F0F	F.0T	1F19	F.0.F	Y1.0D	Y8.1	19VT	1.09A	19T0-94
9D	1.9T	YTTA	YTTA	11TT	YT19	F999	YTTT	19AV	19T0-90
	1T	F	YD	T	9D	FT	FT	YD	19T0-90

سال هجتم / شماره 214-215

از سکنه بوده است و فقط در ۳۵۸۸۵ نقطه یا حدود ۳۴/۵ درصد، بیشتر از ۲۰ خانوار و یا حدود ۱۰۰ نفر زندگی می‌کرده‌اند به عبارت دیگر، در حدود ۶۵/۵

که این امر نابرابریهای اجتماعی را شکل داده و جامعه را به دو قطب مجزا (از حیث درآمد و فرهنگ) در مقابل هم قرار می‌دهد. نسل دوم مهاجران که نسبت به زندگی روستانشینی بیگانه شده‌اند و در حیات شهرنشینی هم هنوز جسایی نیافته‌اند، خواستها و رفتارهای مشخصی در شهرها پیدا می‌کنند که گاهی باعث دشواریهای سیاسی می‌شود. از دیگر نتایج قابل توجه مهاجرتها، پیدایش کجرفتاری به هنگام بحرانهای اقتصادی و اجتماعی در شهرها است. افزایش خودکشی، جرم جوانان، سرقت و غیره بر اثر عدم سازگاری جوانان روستایی با فضای شهری، از جمله این کجرفتاریها است. سازگاری با زندگی بی‌روح شهری برای انسان غریب روستایی بسیار دشوار است.

از پیامدهای دیگر مهاجرت به هم ریختگی ساختار حرفه‌ای در مبدأ (روستاها) است. بر اثر بروز مشکلات در نظام آبیاری، دشواریهای در امر زراعت پدید می‌آید و اراضی مزروعی تکه تکه و پارچه پارچه شده که از نتایج اصلاحات ارضی سال ۱۳۴۱ بود. این امر به هیچ وجه کفاف معاش کشاورزان را نمی‌داد. این دشواریها، دهقانان تهیدست (کم زمین) را در روستا به سهم‌بری و مزدبگیری وادار ساخت و نیز ملی شدن مراتع به دامداریهای عشایری و روستایی صدمات مهمی وارد کرد. پس از پیروزی انقلاب اسلامی با بهسازی روستاهایی که بیش از ۵۰ خانوار جمعیت داشت، مهاجرت از آبادیهای کوچک به دهکده‌های بزرگ و شهرها ادامه یافت و سرانجام رونق گردش پول و رواج سوداگری و اثرات اقتصادی آن مانند بالا رفتن نرخ بهره و اختصاص سهم اندکی از بودجه عمرانی کشور به روستا، امر مهاجرت را شتاب بخشید، به طوری که تعدادی از آبادیها خالی از سکنه شد.

در سرشماری سال ۱۳۶۵ از ۱۰۴۱۰۸ آبادی (شامل روستا، مزرعه و ...)، ۳۸۷۹۸ نقطه و یا حدود ۳۷/۳ درصد خالی

جدول شماره (۱۲): رتبه بندی تعداد و درصد آبادیهای دارای سکنه در سال ۱۳۷۵

رتبه در کشور	آبادیهای دارای سکنه		استان
	درصد	تعداد	
۱	۹۴/۶۳	۲۷۰۰	گیلان
۲	۹۰/۱۴	۲۸۴۰	آذربایجان شرقی
۳	۹۰/۱۳	۴۰۳۶	مازندران
۴	۸۹/۶۲	۱۷۶۵	کردستان
۵	۸۸/۱۵	۳۲۲۷	آذربایجان غربی
۶	۸۵/۱۴	۱۸۸۲	اردبیل
۷	۸۴/۶	۲۸۴۳	لرستان
۸	۷۹/۷۸	۷۰۶	بوشهر
۹	۷۹/۵۳	۲۷۹۳	کرمانشاه
۱۰	۷۹/۴۴	۱۱۰۳	زنجان
۱۱	۷۳/۳۷	۱۱۲۳	همدان
۱۲	۷۲/۵۹	۴۴۹۶	خوزستان
۱۳	۷۲/۴۵	۶۰۳۸	سیستان و بلوچستان
۱۴	۷۱/۸۵	۲۱۹۰	تهران
۱۵	۶۹/۸۱	۷۵۳	ایلام
۱۶	۶۸/۲۲	۲۰۲۶	کهگیلویه و بویراحمد
۱۷	۶۷	۱۵۴۰	مرکزی
۱۸	۵۷/۷۸	۴۳۹۳	فارس
۱۹	۴۶/۹۲	۲۸۴۳	هرمزگان
۲۰	۴۶/۰۵	۵۹۳۷	کرمان
۲۱	۴۴/۰۲	۹۳۵	چهارمحال بختیاری
۲۲	۴۰/۰۶	۳۶۳	قم
۲۳	۳۵/۴	۷۸۹	سمنان
۲۴	۳۴/۵۴	۷۹۹۷	خراسان
۲۵	۳۰/۳	۲۴۷۰	اصفهان
۲۶	۲۷/۹۹	۱۱۴۴	یزد
-	۵۶/۹۷	۶۸۱۲۵	کل کشور

(نمودار شماره ۷)

الف) ایجاد مشاغل غیرزراعی و فعالیتهای درآمدزا

ب) رواج مراکز روستایی سطح پایین اهمیت عملکردهای غیرزراعی در این است که به نیروی کار مازاد اجازه می‌دهد تا کشاورزی را رها کنند، بی‌آنکه روستاها را ترک کنند. در همین حال، مراکز روستایی سطح پایین نیز باید با توجه به تشویق عملکردهای غیرزراعی به حمایت از تولید کشاورزی نواحی روستایی و عرضه خدمات اجتماعی اساسی بپردازند. مجموع این اقدامات می‌تواند به پیشگیری از مهاجرت به شهرهای بزرگ کمک کند.

نتیجه اینکه، مهاجرت یک پدیده پیچیده

درصد از آبادیهای ایران یا خالی از سکنه بوده و یا کمتر از ۱۰۰ نفر جمعیت داشته است. در سرشماری سال ۱۳۷۵، نسبت روستاهای خالی از سکنه افزایش یافته و به ۴۳ درصد رسیده است. در این سرشماری در حدود ۶۵/۴۶ درصد از کسل روستاهای استان خراسان خالی از سکنه بوده است. این نسبت برای روستاهای یزد، بیش از ۷۲ درصد و برای روستاهای استان اصفهان، ۷۰ درصد بوده است. جدول شماره ۱۲، رتبه‌بندی تعداد و درصد آبادیهای دارای سکنه کشور را در سال ۱۳۷۵ نشان می‌دهد. این چشم‌انداز تاریک ایجاب می‌کند که اقدامات زیر در برنامه‌ریزی توسعه روستایی کشور مدنظر قرار گیرد:

است که با زمان، فرهنگ و شرایط اقتصادی ارتباط دارد. بنا به تعریف و تأیید کارشناسان، مهاجرت به عنوان یک نوع تطبیق و سازگاری اجتماعی در پاسخ به نیازهای اقتصادی، اجتماعی و دگرگونیهای فرهنگی که از جریان دگرگونیهای جمعیت ناشی می‌شود در سطح محلی، ملی و یا بین‌المللی پدید می‌آید. بالاخره باید افزود که جوامع، هنگامی به تغذیه بهتر، بهداشت عمومی در سطح استاندارد، حداقل بیکاری، باسواد بودن، سلامت اقتصادی و ... می‌رسند که مسائل جمعیتی را از اولویتهای طرز اول خود پنداشته و در اجرای برنامه‌های توسعه اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی، عامل جمعیت را تعیین‌کننده به حساب آورند.

نمودار شماره ۷

درصد رتبه‌بندی آبادیهای دارای سکنه کشور بر حسب استان ۱۳۷۵

